I GEFNOGI RHYBUDD O GYNNIG I GYNGOR TREF RHUTHUN: DATGANIAD O ARGYFWNG HINSAWDD AC ECOLEGOL

Rydym ni, Cyfeillion y Ddaear Rhuthun, yn ysgrifennu i ofyn i Gyngor Tref Rhuthun ddatgan Argyfwng Hinsawdd ac Ecolegol ar unwaith ac i ddatblygu ei holl bolisïau a gweithdrefnau i gwrdd â'i gyfrifoldebau i'r dref a'r gymuned trwy lens yr Argyfwng hwn. Mae'r pwyntiau canlynol yn rhoi cefndir, rhesymeg a chyd-destun i'r cais hwn.

- Pan gynhaliodd y DU y Gynhadledd y Cenhedloedd Unedig ar Newid yn yr Hinsawdd (COP26) yn Glasgow ar 31 Hydref–13 Tachwedd 2021, cytunwyd i gyflymu camau gweithredu tuag at y nodau sy'n mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd, o dan y categorïau Lliniaru, Addasu, Cyllid a Cydweithio.

- Cyflwynwyd y Bil Argyfwng Hinsawdd ac Ecolegol i Senedd y DU fel Bil Aelod Preifat ym mis Medi 2020.

- Ar 29 Ebrill 2019, datganodd Llywodraeth Cymru argyfwng hinsawdd yng Nghymru. Dywedodd Lesley Griffiths, Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig, "Rydym yn gobeithio y gall y datganiad gan Lywodraeth Cymru heddiw helpu i sbarduno ton o weithredu gartref ac yn rhyngwladol. O'n cymunedau, busnesau a sefydliadau ein hunain i seneddau a llywodraethau ledled y byd."

- Ar 2 Gorffennaf 2019, pasiodd Cyngor Sir Ddinbych gynnig y byddai'n:
  - *Datgan argyfwng hinsawdd ac ecolegol ar unwaith*
  - *Ymrwymo i wneud yr awdurdod yn sero carbon net erbyn 2030 fan bellaf*
  - *Sefydlu grŵp tasg a gorffen i lunio cynllun clir o fewn 6 mis i gyflawni'r uchod, gan gynnwys ffyrdd o wella bioamrywiaeth yn Sir Ddinbych.*
  - *Galw ar Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU i ddarparu cymorth ac adnoddau i'n galluogi i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr a gwella bioamrywiaeth*
  - *Gweithio gyda phartneriaid ar draws y sector cyhoeddus, y sector preifat a'r trydydd sector i helpu i ddatrys yr argyfwng hinsawdd ac ecolegol hwn.*

  - Yn ôl Siarter Cynghorau Dinas, Tref a Chymuned (Medi 2020), rhaid i Gyngor Sir Ddinbych a Chynghorau Tref gydweithio'n agos mewn partneriaeth er budd trigolion lleol. Felly, i gefnogi'r cynnig brys Hinsawdd ac Ecolegol a basiwyd gan Gyngor Sir Ddinbych, mae'n bwysig bod Cyngor Tref Rhuthun yn gwneud ei ran i gefnogi'r cynnig hwn ar lefel leol. Yn ôl Canllaw'r Cynghorydd Da ar gyfer Cynghorwyr Cymuned a Thref (Llywodraeth Cymru, 2016), "Mae cynghorau cymuned a thref yn chwarae rhan weithredol wrth gynrychioli buddiannau'r gymuned mewn unrhyw bartneriaeth a sefydlwyd i reoli gweithredu lleol i wella ansawdd bywyd a yr Amgylchedd."

Mae Cyfeillion y Ddaear Rhuthun yn cydnabod bod CTRh eisoes wedi dangos ei ymrwymiad cyson fel cyngor blaengar o ran materion amgylcheddol. Er bod llawer o bŵer gwneud penderfyniadau yn aml mewn mannau eraill (e.e. gyda Llywodraeth

Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru, neu Gyngor Sir Ddinbych), mae CTRh wedi bod yn rhagweithiol wrth eirioli anghenion y gymuned leol a'r amgylchedd. Ceir tystiolaeth hanesyddol o hyn gan fenter Dyfodol Rhuthun ('Trawsnewid Trefi'), ac ar hyn o bryd yn y cais am gyllid ar gyfer Rhuthun a'r ardaloedd cyfagos o dan y Gronfa ffyniant Bro. Byddai datganiad ffurfiol o Argyfwng Hinsawdd ac Ecolegol yn tynnu sylw at Ruthun mewn sefyllfa arweinyddiaeth, gan ddangos ei hymrwymiad i gymryd o ddifrif y dadleuon a gyflwynwyd yn y prif bolisïau a mentrau ariannu hyn.

Mae Cyfeillion y Ddaear Rhuthun yn ystyried ei bod yn bwysig bod CTRh yn datgan Argyfwng Hinsawdd ac Ecolegol yn ffurfiol er mwyn blaenoriaethu'r materion hyn yn ei fusnes arferol. Byddai hyn yn cefnogi gofynion Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol, ac yn grymuso pobl leol o dan yr egwyddor "meddwl yn fyd-eang, gweithredu'n lleol". Byddai goblygiadau ymarferol datganiad CTRh o'r fath argyfwng yn cynnwys cyflawni ei rwymedigaethau o dan y Siarter Cynghorau Dinas, Tref a Chymuned (Medi 2020), gan gadarnhau llawer y mae eisoes yn ei wneud, megis:

- Cymryd rhan yng ngrŵp gorchwyl a gorffen CSDd i helpu i lunio cynllun clir i gyflawni dyheadau'r datganiad, gan gynnwys ffyrdd lleol o wella bioamrywiaeth yn Sir Ddinbych (e.e. cefnogi plannu coed a blodau gwyllt, mentrau ail-wylltio, ac eiriol dros amaethyddiaeth gynaliadwy)

- Sicrhau bod llais y gymuned yn cael ei glywed drwy gymeradwyo cyfleoedd i gyfranogi (e.e. cymeradwyo mentrau gan grwpiau lleol fel Rhuthun Di-blastig; y Caffi Atgyweirio; Bwyd Bendigedig; ReSource)

- Gweithio gyda Chyngor Sir Ddinbych i geisio atebion sy'n dderbyniol i'r ddwy ochr i faterion cynhennus (e.e. pryderon trigolion Rhuthun ynghylch llygredd aer diwydiannol ac allyriadau ar draws ardaloedd preswyl; lleihau chwistrelliadau cemegol; caniatâd cynllunio a rheoli llifogydd)

- Ymgysylltu ac ymgynghori'n uniongyrchol â thrigolion Rhuthun i wella ansawdd bywyd a'r amgylchedd lleol (e.e. cefnogi a hyrwyddo mentrau fel tacsis trydan, mannau gwefru, llwybrau cerdded a beicio)

- Helpu i drefnu a hyrwyddo digwyddiadau 'Dathlu Rhuthun Werdd', digwyddiadau, megis a gynhaliwyd ar y cyd â COP 26 yn Eglwys San Pedr ar 6 Tachwedd 2021

- Mynnu bod yr Argyfwng Hinsawdd ac Ecolegol yn eitem cyson ar yr agenda ar gyfer cyfarfodydd arferol a blynyddol Cyngor Tref Rhuthun, er mwyn sicrhau bod unrhyw gamau gweithredu a phenderfyniadau perthnasol gan aelodau yn ystyried eu heffaith hinsawdd ac ecolegol.

Cyfeillion y Ddaear Rhuthun
8 Chwefror 2022